

Література

1. **Абрамович Г.В.** Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 1. – С. 16.
2. **Кришан О.Ф.** Деякі аспекти формування інвестиційної політики підприємства : монографія. – К. : Дніпропетровський ун-т економіки та права, 2007. – 258 с.
3. **Матвієнко П.В.** Покращення інвестиційного клімату – пріоритетне завдання державного управління // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 1. – С. 10.
4. **Мойсеєнко І.П.** Інвестування. – К. : Вид-во "Знання". – 2006. – 490 с.
5. **Правик Ю.М.** Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – № 18. – С. 26.
6. **Романюк Т.Ф.** Економічна сутність інвестицій // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 8. – С. 25.
7. **Урядовий портал.** Інформація щодо інвестиційного клімату України. – 2007. – № 5. – С. 296.

УДК 369.542 *Доц. І.Ю. Кондрат, канд. екон. наук; студ. У.О. Новошицька;
студ. О.І. Дулик – НУ "Львівська політехніка"*

ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ІНВАЛІДІВ У СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Обґрунтовано потребу вдосконалення пенсійного забезпечення інвалідів у межах системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Проаналізовано схему нарахування пенсії в солідарній системі, пенсійне забезпечення різних груп інвалідів. Внаслідок дослідження було виявлено недоліки в пенсійній системі та запропоновано шляхи їхнього усунення, зокрема способи підтримки інвалідів державою, альтернативні напрямки непрямої підтримки інвалідів через їхнє залучення у виробничий процес.

Ключові слова: пенсійні виплати, соціальне забезпечення, інвалідність, категорії інвалідності, групи інвалідності, пенсійне законодавство, соціальний стаж, соціальна підтримка.

*Assoc. prof. I.Yu. Kondrat; stud. U.O. Novoshytska;
stud. O.I. Dulyk – NU "L'vivs'ka Politekhnik"*

Pension insurance of invalids in the system of obligatory state social security

In the article it's considered the necessity of improving the pensions of disabled people in the compulsory state social insurance. The chart of extra charge of pension in the solidier system, pension providing of different groups of invalids. As a result of research, failings were exposed in the pension system and the ways of their removal are offered, in particular methods of support of invalids by the state, alternative directions of indirect support of invalids through their bringing in a production process.

Keywords: pension payments, public welfare, disability, categories of disability, groups of disability, pension legislation, social experience, social support.

Сьогодні в Україні поряд із старінням нації існує проблема поширення інвалідності серед населення будь-якого віку. Негативні техногенні та екологічні чинники призводять до зниження імунітету та погіршення загального стану здоров'я людей. Важливим завданням для держави є надання доступу всіх груп інвалідів без проявів будь-якої форми дискримінації до медичних препаратів та медичних технологій, а також забезпечення ними за доступни-

ми цінами найбільш знедолених з них. Водночас, єдиним джерелом до існування залишається пенсія, яка навіть за наявності цільової грошової допомоги не спроможна гарантувати прийнятне забезпечення повсякденних потреб.

Непрозорість механізму соціального забезпечення інвалідів, недосконалість функціонування спеціалізованих соціальних служб із питань соціально-економічного та юридичного консультування призводить до поглиблення диференціації між економічно активними та частково або повністю непрацездатними громадянами, соціально-економічне становище яких сьогодні справді загрозливе. Всупереч прийнятим ООН принципам, в Україні сьогодні характерною є ситуація витіснення на найнижчі стратифікаційні рівні суспільства окремих соціально-демографічних груп населення, які через певні причини змушені покладатись на державне соціальне забезпечення. Тому особливої актуальності набуває проблема встановлення прозорого механізму отримання допомоги, який би враховував всі категорії та групи населення, що потребують підтримки з боку держави, зокрема інваліди із вродженою чи набутою інвалідністю [6].

Понад 650 млн людей, що становить приблизно 10-15 % населення світу, живуть з інвалідністю. За даними програми розвитку ООН (ПРООН) 80 % інвалідів живуть у країнах, що розвиваються. Згідно з оцінками Світового Банку 20 % найбідніших жителів Землі становлять інваліди.

Згідно з офіційною статистикою, кількість людей з обмеженими можливостями в Україні 2,67 млн, що становить 5,2 % від усього населення. За оцінками експертів, офіційні статистичні дані не відповідають реальному стану речей. Невідповідність офіційної статистики України обумовлена відсутністю вірного моніторингу стану людей з інвалідністю в державі, також браком можливості або небажанням людей з обмеженими можливостями отримати інвалідність. Це пояснюється складністю проходження медичних комісій, необізнаністю людей з інвалідністю щодо власних прав тощо, а також ціла низка медичних діагнозів, пов'язаних із життєдіяльністю людини, не дають права на отримання статусу інваліда. Багато людей за власним переконанням не бажають отримувати статус інваліда, хоч така потреба в них існує. Статус інваліда в Україні досить часто перешкоджає повноцінню жити [12].

Дослідження цієї проблеми здебільшого велося з юридичного аспекту, тобто досліджено закони, нормативно-правові акти, що регулюють пенсійне забезпечення в Україні. Найбільше увага приділялась тому, щоб не обминути тих, яких підтримують за рахунок державних фондів соціального забезпечення, проте, менше уваги приділялось саме визначенню величини соціальної допомоги, способам залучення коштів для підтримки соціально вразливих верств населення, визначенню прожиткового мінімуму для інвалідів, а також не достатньою мірою окреслено способи поділу на групи інвалідності. Економічний аспект проблеми соціальної політики розглядали В.В. Онікієнко, Д. Табачник, Н.С. Власенко, Л. Ткаченко, О. Сінчук, О. Жила та інші.

В Україні, як соціальній державі, конституційно визначено, що "...пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового міні-

муму, встановленого законом". Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" визначає основи соціальної захищеності інвалідів в Україні та гарантує їм рівні, з усіма іншими громадянами, можливості для участі в економічній, політичній і соціальній сферах життя суспільства, створення потрібних умов, які дають змогу інвалідам вести повноцінний спосіб життя згідно з індивідуальними здібностями й інтересами.

Інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, наслідком травм або з уродженими дефектами, що призводить до обмеження життєдіяльності, до потреби в соціальній допомозі і захисті. Інвалідність, як міра втрати здоров'я, визначають шляхом експертного обстеження в органах медико-соціальної експертизи Міністерства охорони здоров'я України. Положення про медико-соціальну експертизу затверджує Кабінет Міністрів України з урахуванням думок громадських організацій інвалідів в особі їхніх республіканських органів [7].

Матеріальне та соціально-побутове забезпечення інвалідів в Україні здійснюють державні органи Пенсійного фонду України. Крім Пенсійного фонду, забезпечення виплат пенсій та різноманітних видів соціальної допомоги здійснюють Міністерство оборони України; Служба безпеки України, зокрема й Управління державної охорони України, служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України; Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державна податкова адміністрація; Державний департамент України з питань виконання покарань. Інколи важко визначити те, який із вказаних вище органів здійснюватиме виплату тієї чи іншої пенсії [6].

Поширеною також і є така ситуація, коли, наприклад інваліди з дитинства та діти-інваліди отримують різні обсяги соціальної пенсії через те, що їх виплачують різні органи. Проте це не повинно призводити до зниження їхнього рівня життя [9]. Інвалід має право вибору конкретного виду соціальної допомоги. Він може відмовитися від того чи іншого виду соціальної допомоги, якщо вона не повністю відповідає його потребам. У такому разі інвалід може самостійно вирішувати питання про забезпечення себе конкретним видом допомоги за рахунок власних коштів з урахуванням компенсації вартості аналогічного виду соціальної допомоги, що надає державний орган.

В Україні діє трирівнева пенсійна система, запроваджено пенсійне страхування, тобто замість трудового стажу під час розрахунку пенсійної виплати використовують страховий стаж. Таким чином здійснюють точніший підрахунок коштів, що надійшли до фонду, а також справедливий їхній розподіл. Пенсію з інвалідності призначають у разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату працездатності внаслідок загального захворювання за наявності страхового стажу такої тривалості:

- до досягнення 23 років долучено – 2 роки;
- від 24 років до досягнення особою 26 років долучено – 3 роки;
- від 27 років до досягнення особою 31 року долучено – 4 роки;
- для осіб 32 років і старших – 5 років [5].

Особи, у яких відсутній потрібний для призначення пенсії за віком страховий стаж, забезпечують соціальною допомогою на умовах і в порядку,

передбаченому Законом України "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам". Призначення соціальної допомоги за законом передбачається чоловікам у разі досягнення 63 років, жінкам – у разі досягнення 58 років.

Інваліди мають право обирати – чи отримати пенсію, що належить їм за віком, або отримати пенсію з інвалідності. У першому випадку пенсію нараховують із врахуванням фактичного страхового стажу інваліда, а в другому випадку обсяги пенсій з інвалідності визначають у відсотках до пенсії за віком, на яку мав би право інвалід, досягнувши загальновстановленого пенсійного віку, проте в цьому випадку страховий стаж буде обраховуватись по-іншому. Для встановлення страхового стажу потрібно, до фактичного страхового стажу за віком, додати термін від дня встановлення інвалідності до досягнення інвалідом загальновстановленого пенсійного віку. Пенсію з інвалідності визначають у відсотках до встановленої пенсії за віком: I категорія – 100 %, II – 90 %, III – 50 %. Тому пенсію за віком можна визначити за вибором інваліда по одному із двох варіантів: за новою формулою: $P = Z_n \times K_c$, де: Z_n – осучаснений заробіток (дохід) застрахованої особи, K_c – коефіцієнт страхового стажу застрахованої особи, чи за двоскладовою формулою, яка складається із двох частин: частини пенсії, яка припадає на період страхового стажу до 1 січня 2004 р. та частини пенсії, яка припадає на період страхового стажу після 1 січня 2004 р.

Якщо інвалід I або II групи, набувши права на пенсію з інвалідності, мав кошти акумульовані в Нагромаджувальному фонді, то він може вибирати: отримати у вигляді одноразової виплати, або ж залишити ці кошти у Нагромаджувальному фонді та використати їх на оплату договору страхування довічної пенсії після досягнення пенсійного віку. Кошти інваліда III категорії будуть залишатись у Накопичувальному фонді до досягнення ним пенсійного віку, які можуть бути використані на оплату договору страхування довічної пенсії, а в разі недостатності їх для оплати такого договору – на отримання одноразової виплати [3].

Станом на 1 січня 2008 р. обсяг прожиткового мінімуму становив 470 грн на непрацездатну особу. Згідно зі Законом України "Про державний бюджет на 2009 рік" обсяг прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність становив 498 грн. З огляду на цю величину, не зрозуміле її обґрунтування. Пенсійне забезпечення є актуальною проблемою, якій приділяють багато уваги. Проте варто розглядати пенсійне забезпечення в розрізі окремих категорій, яким призначають пенсію і визначати прожитковий мінімум окремо для кожної непрацездатної категорії з урахуванням їхньої специфіки.

Істотні зміни в пенсійному забезпеченні сталися після введення в дію нового закону в 2005 р., у якому особливу увагу приділено основам пенсійного страхування. Проте, крім цього, що відбулось розмежування інвалідів, що пов'язані з нещасними випадками на виробництві (тепер виплати проводять з Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві), не зроблено істотних змін щодо цієї особливої категорії, не створено особливої методики щодо призначення і розрахунку пенсій.

Українське законодавство чітко розмежувало ті категорії громадян, які мають право на пенсійні виплати, проте відсутня універсальна схема щодо визначення типу пенсії, яку виплачуватимуть тій чи іншій категорії інвалідів, з якого фонду виплачуватимуть і яким чином це регулюється. З огляду на це, часто виникає плутанина та можливі випадки дублювання виплат, а інколи й шахрайство. Спосіб нарахування пенсій (математична складова) не потребує якихось істотних коригувань. Проте особливу увагу потрібно приділити базі, на основі якої вираховують пенсійні виплати, а саме мінімальний прожитковий мінімум, який визначає Кабінет міністрів.

Незважаючи на те, що інваліди – це унікальна категорія громадян, у яких специфічні потреби, які через свою унікальність коштують дорожче, прожитковий мінімум для інвалідів є значно нижчим, ніж для повносправних громадян. Не зрозумілим є механізм обчислення цього мінімуму. Тому, потрібно створити спеціальну комісію, яка б стежила за ситуацією на ринку товарів та послуг для інвалідів і вносила відповідні корективи. Потрібно підходити до визначення цього мінімуму для різних категорій та типів інвалідності індивідуально залежно від того, чи може ця людина сама доглядати за собою, чи це діти-інваліди, чи це самотні інваліди, тобто врахувати специфіку. Для цього варто було б ранжувати залежно від причин інвалідності та стану здоров'я інвалідів: самотні та з доглядальниками; особливо важкий стан, тяжкий стан та середньої тяжкості; працюючі інваліди та безробітні тощо.

Варто зауважити й те, що в держави немає достатньо коштів, щоб на належному рівні виконати конституційні права інвалідів, відсутній окремий механізм формування пенсійного фонду виплат інвалідам. Якщо держава не може забезпечити належного рівня соціальних виплат самотійно, то вона повинна сприяти запровадженню заходів, які б піднімали рівень забезпеченості цієї категорії населення, використовувати їхній невеликий, проте істотний потенціал, сприяти трудовій активності тих категорій інвалідів, які не повністю втратили працездатність, використати їхній трудовий потенціал. Доцільним було б працевлаштування інвалідів у легкій промисловості, виготовленні товарів масового споживання, а також використання інтелектуального потенціалу тих інвалідів, які обмежені фізично, проте наукові дослідження і розроблення яких є ґрунтовними і актуальними.

Література

1. Закон України "Про державний бюджет України на 2009 рік" № 835-VI.
2. Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні", 99 №21.
3. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" № 1058-IV, 09.07.2003.
4. Інструкція Міністерства охорони здоров'я від 28.12.1991 № 16.01/20 "Про встановлення груп інвалідності".
5. Макарова О.В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки : монографія. – К. : Вид-во "Ліра-К", 2004. – 328 с.
6. Онікієнко В.В. Інваліди України: огляд соціально-економічних проблем // Український соціум. – К., 2007. – 3(20). – С. 111-125.
7. Онікієнко В.В. Люди похилого віку: якість їхнього життя та соціальний захист // Український соціум. – К., 2007. – 4(21). – С. 93-104.
8. Табачник Д. Пенсійні виплати: чергові кроки уряду з розвитком пенсійної реформи // Вісник ПФУ. – 2007/8. – С. 4-6.

9. **Призначення та виплата** державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам. Прес-служба Мінпраці // Вісник ПФУ. – 2007/7. – С. 24-25.

10. **Ткаченко Л.** Вплив демографічних процесів на розвиток системи пенсійного забезпечення в Україні // Вісник ПФУ. – 2008/04. – С. 24-27.

11. **Сінчук О.** Правові засади реабілітації інвалідів в Україні // Вісник ПФУ. – 2007/12. – С. 22-23.

12. **Жила О.** Соціальний захист інвалідів – обов'язок держави // Вісник ПФУ. – 2007/4. – С. 6-7.

13. **Жила О.** Виплати інвалідам у поточному році // Вісник ПФУ. – 2007/2. – С. 18-19.

УДК 658.87(477)

*Аспір. Р.В. Криган; доц. Т.В. Футало, канд. екон. наук –
Львівська КА*

СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГОВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Торгівля – це одна з найважливіших сфер економічної діяльності, від якої значно залежить якість життя людини, розвиток економіки та її конкурентоспроможність у глобалізованому світі. Тому вона потребує кардинальних змін відповідно до сучасних вимог за різними напрямками її діяльності, зокрема, в розвитку роздрібної торговельної мережі в регіонах. Розглянуто стан і тенденції розвитку роздрібної торгівлі і роздрібної торговельної мережі у Львівській області.

Ключові слова: роздрібна торгівля, роздрібна торговельна мережа, тенденції розвитку роздрібної торговельної мережі, регіональний розвиток.

Post-graduate R.V. Krygan; assoc. prof. T.V. Futalo – L'viv commercial academy

Consisting and progress of retail point-of-sale network trends is of the Lviv region

Trade – it one of major spheres of economic activity, from which to a great extent quality of life of man, development of economy and its competitiveness, depends in the globalizing world. Therefore it needs cardinal changes in accordance with modern requirements after different directions of its activity in particular in development of retail point-of-sale network in regions. In the article, consisting and progress of retail business and retail point-of-sale network trends is examined of the Lviv region.

Keywords: retail business, retail point-of-sale network, progress of retail point-of-sale network trends, regional development.

Вступ. Роздрібна торгівля є однією із найбільш динамічних галузей в українській економіці. Структура роздрібної торговельної мережі, у якій тривалий час велику частку займала неорганізована торгівля, у загальноукраїнському масштабі покращується. Попри це, розвиток торговельної мережі, що розпочався лише останніми роками, залишається нерівномірним: торговельна мережа східних областей України та м. Києва значно розвиненіша, ніж в інших регіонах, концентрація роздрібних торговців у малих населених пунктах є невисокою.

Розвиток роздрібної торгівлі є передумовою для розвитку виробництва в державі, її розвиток прямо впливає на якість життя населення, і тому питання побудови ефективної торгівельної мережі, зокрема роздрібної, що безпосередньо контактує із споживачем, є вкрай актуальні та потребують дослідження.